

‘Muziek is rijkdom,
het heeft me zo veel
gebracht’

‘Doe nou, jongens, doe nou!’

Niet over Ome Willem beginnen, had ik me voorgenomen. Dat leek me zo’n platgetreden pad. Maar natuurlijk duikt hij binnen de kortste keren toch op in het gesprek met Edwin Rutten. Vorige maand nog, in een Fries eetcafé, had een man hem een hand gegeven, zo’n grote werkhandschoen, hem recht aangekeken en gezegd: ‘Hartelijk bedankt voor mijn fijne jeugd.’ ‘Is het niet é-nig? Ik vin’t allemaal goed, en als ik niet zo lang wil praten, zeg ik “Dag rákker!”’

Nelleke de Jong-van den Berg

Edwin Rutten maakte tussen 1974 en 1989 meer dan tweehonderd afleveringen van *De film van Ome Willem*, ‘entertainment met educatie in de voetnoten’. Hij noemt Ome Willem een modale vader, ‘onvoorspelbaar en grillig, maar wel *careful*. Tegen een meisje dat me onder het openingslied een tekening wilde geven, bromde ik: “Ik hou helemaal niet van tekeningen.” Maar halverwege zei ik langs m’n neus weg: “Nou, ik krijg ook nooit tekeningen” en bij *Deze vuist op deze vuist* zat ze op m’n arm, was ze de held.’ Het zijn elementen die in al zijn activiteiten lijken terug te komen.

Van school

Zijn eigen educatie, op het Amsterdamse Vossius Gymnasium en aan de Gemeentelijke Universiteit, deed hij ‘erbij’: ‘Ik was druk met m’n bandje, samen met Rogier (van Otterloo, NJB). We speelden twee keer per week, hadden onze handen vol aan de muziek. In de vijfde bleef ik zitten, maar ik wilde dat jaar niet verlie-

zen, dus ging ik van school. Ik hield mijn leraar oude talen en mijn wiskundejuf aan en ging twee keer per week naar het avondgymnasium – en soms na afloop nog op m’n NSU-brommer naar de jazzclub waar de *Diamond Five* speelden. Dan was ik wat later thuis.’ Hij haalde z’n eindexamen met vijf achten. ‘Nee, dat zegt niet zo veel over mij. Het is je docent, die reikt je de dingen aan, *mind you*. Maar ja, is je beroep dan jazzzanger?’ Rutten had geen zangopleiding gevolgd. Omdat hij ‘in rokerige lokalen van zonde’

‘Mijn schoonvader ging niet met een angstige grimas, hij was nieuwsgierig, zo mooi’

zong, was hij, om zijn stem in conditie te houden, wel een paar keer naar een zangleraar gegaan. ‘Maar toen die zei: “Je hebt zulk mooi materiaal, je moet ’s ophouden met die bekrompen muziek” ben ik nooit meer teruggegaan. Het conser-

vatorium had toen nog geen afdeling lichte muziek. Omdat psychologie krachtadig in de mode was, én ik, door Socrates, dol was op het peuren in de menselijke ziel, ben ik toen dat maar gaan doen. Muziek had mijn hart, psychologie vond ik ongelooflijk interessant. Dat kan goed samengaan.’

Rijkdom

Hij groeide op met muziek. Zijn vader draaide klassiek, zijn moeder zong mee met jazzplaten. ‘Het wás er gewoon, dan

neem je het op. Ik vind het achteraf een wonder dat ik zo werd aangeraakt door die *Sacre du printemps*, dat *Unforgettable* me iets deed.

Muziek is rijkdom, het heeft me zo veel gebracht: verbondenheid met collega-

musici, plezier, auditieve verliefdheid, ontroering, troost. Maar een ander móét niks. Ik kan slechts aanreiken, en dát zou je als een verplichting kunnen zien. Het heeft je zo veel gegeven, dan zou je het plezierig vinden als een ander dat ookervaart.

Het is een schande als kinderen er níet mee in aanraking worden gebracht. De jaren tussen nul en twaalf zijn zo belangrijk, dan is een kind een *tabula rasa*. Daar heeft het basisonderwijs een grote verantwoordelijkheid. Ik zal je zeggen – ik ben bevlogen nu – het is een schánde dat je ze in die ontvankelijke leeftijd niet het allerbeste voorziet dat er is. Doe nou, jongens, doe nou.’

Attentie leasen

‘Ik wil het kinderen – en andere volwassenen! – graag aanreiken.’ En dan vertelt hij hoe hij dat aanpakt. ‘Ik maak gebruik van de nieuwsgierigheid van kinderen.

‘Ik ben een *problem solver*. En een *relativeerder*’

Soms kondig ik een quizje aan – goed gedrag belonen, hè. Of ik maak gekke associaties. Eric Satie: “O, die haatte het als ze hem saté noemden”; Stockhausen: “Zo klonk mijn dromende cavia vannacht.” Ik zet ze op een spoor en bied dingen soms nóg eens aan – misschien vind je het nu wel mooi, of leuk? Het gaat altijd om attentie leasen.

Voor mijn verhalen bij klassieke muziekstukken (*Der Ring des Nibelungen*, de Matteüs Passie, het Weihnachtsoratori-

Edwin Alexander Maria Rutten (* 1943, Groningen), een greep:

jazzzanger, -drummer en -producer

met name met Rogier van Otterloo, met Harry Bannink en bij het Metropole Orkest

gastdocent

op de conservatoria in Amsterdam, Utrecht, Groningen en Hilversum

(musical)acteur

onder meer in het Klokhuis, Annie, Kinderen voor Kinderen

verteller van verhalen bij muziek

in onder meer The Young Person’s Guide to the Orchestra & the Big Band

radio- en televisiepresentator

commentator bij het Nieuwjaarsconcert

inspirator

als dagvoorzitter en discussieleider voor bedrijven en (overheids)organisaties

ambassadeur

van onder meer stichtingen, orkesten, muziekgezelschappen en -festivals

En:

Vader van twee volwassen dochters, grootvader van twee kleinkinderen, echtgenoot van mezzosopraan Annett Andriessen, met wie hij afwisselend in Oudebildtzijl (Fr.) en Den Haag woont.

www.edwinrutten.nl

um) ging ik naar mensen die heel veel weten, en níet zeiden: dat je dat niet wéét. Fantastisch. Doordat ik er als naïeve geest in ging, als een Parsifal, een *reiner Tor* (niet gek, maar onbedorven), kan ik mijn publiek het verhaal vertellen alsof ook zij allemaal *reine Tore* zijn.

Als mensen zeggen “Maar ik weet helemaal niks van klassieke muziek”, dan antwoord ik: “Dat kan me niks schelen.

een jaar lang elke veertien dagen na school naar bijbellen gegaan. “Een historisch boek”, zei mijn vader. Ik zie het nu als een cultuurboek, toen al vond ik de verhalen fantastisch. Van die vader met twee zonen, de een bewerkte het land, de ander was een losbol die niet wilde deugen – en dat díé dan aan het eind toch “wint”...

Mijn vrouw Annett komt uit een gereformeerd nest. Haar vader was ouderling, zijn vrouw scriba. Ik logeerde er eens en er lag een concordantie. Ik wist niet dat zo iets bestond. Vreselijk leuk, die uitleg, begrijp het eerst maar eens.

Er staat nergens geschreven dat je het ergens mee eens móét zijn. Als mensen dogmatisch worden, wend ik me af. Word je daar gelukkig van, dat je daar zo vast in zit? Dat mág, maar word niet boos als iemand wat anders vindt.

De mooiste zin van Annetts vader heb ik verwerkt in mijn verhaal over de Matteüs Passie. Vlak voor zijn dood zei hij: “Ik ben benieuwd of het waar is wat ik altijd geloofd heb” – meesterlijk, hè. Hij ging niet met een angstige grimas, hij

was nieuwsgierig, zo mooi. Het is zo'n warm bad, die familie; er is eerbied, er wordt gelachen, het is er niet zoetsappig, er is *care* voor elkaar – uiterst plezierig.'

Houden van

Ze leerden elkaar kennen op een open dag van het conservatorium. 'Na afloop stelde ik voor iets te gaan drinken. Ze wilde graag, maar zei nee, ze had een afspraak met een collega met problemen. Fantastisch, dat je daaraan dan voorrang geeft!'

Ze zaten destijds allebei in een fase 'dat je je afvraagt: wanneer ga ik een andere hoek om. Maar we waren zorgvuldig, je gaat niet iemand bij een ander losweken, daar moet je niet aan beginnen.'

Inmiddels zijn ze dertig jaar samen. In 2004 vertelde hij, in een interview voor Omrop Fryslân, hoe hij eens tegen Annett zei: 'Ik zou wel willen zeggen dat ik van je houd, maar ik weet niet goed wat dat is.' Zij antwoordde: 'Het welzijn van de ander op het oog hebben.' Toen kon hij zeggen: 'Dan houd ik van je.' Nu, met

een lach: 'Het is géén kwestie van de hele dag poezelig *huggen*, het gaat om *care*.' Het doet denken aan het anderen de rijkdom van muziek gunnen.

Kern

Wat is uiteindelijk de grote gemene deler van alles wat hij doet en heeft gedaan?

Hij tekent een bloem van elkaar snijdende cirkels op mijn schrijfblok: 'de jazzzanger, de verhalenverteller, de echtge-

'Het is géén kwestie van de hele dag poezelig *huggen*, het gaat om *care*'

noot, de opvoeder' en krast dan het middenvakje vol. 'Kijk, alle rollen hebben deze kern gemeenschappelijk: ik ben een *problem solver*. En een relativeerder. Humor lost problemen op. Je lacht ze niet weg, maar als je iets van een andere kant bekijkt, kun je erom lachen, het lichter maken.' Hij zwijgt even. 'Het grootste lek onder water is disharmonie, zijn slechte relaties. Ik word onrustig als ik

het gevoel heb dat er iets is. Dan los ik het graag op maaiveldhoogte op, vraag gewoon: "Is er iets?"

Oscar Peterson ging jarenlang op tournee met Ray Brown, die hij niet mocht. Maar hij had gezegd (Rutten staat op uit zijn stoel, buigt zich naar me toe en zegt heel precies articulerend): "Ik ben een héél goede pianist, jij een héél goede bassist, we verdienen er állebei ons geld mee, dus lachen we naar elkaar als we iets góéd

vinden van elkaar, ook al dénken we 'mwah.'" Ik wil maar zeggen: er hóéft ook niet altijd harmonie te zijn, als zaken maar duidelijk zijn – zeker als je te maken hebt met iets dat groter is dan jezelf. De kern is misschien wel dit: laat de zon niet ondergaan over uw boosheid...'

Nelleke de Jong-van den Berg
www.bergindepolder.nl